ВІДГУК
офіційного опонента

доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України, професора кафедри теорії та історії держави і права ВНЗ «Національна академія управління» КУРИЛЮКА Юрія Богдановича

на дисертацію РЕМЕЗ Олени Леонідівни на тему:
«СФЕРА ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ОБ'ЄКТ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ»,

поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

На підставі вивчення дисертації та публікацій О.Л. Ремез, слід зазначити таке.

Ступінь актуальності обраної теми. На сучасному етапі світовий розвиток характеризується умовами глобальної конкуренції, напруженості у різних галузях міждержавної та міжрегіональної взаємодії, суперництва ціннісних орієнтирів і моделей розвитку, нестійкості процесів економічного та політичного розвитку на глобальному й регіональному рівнях на фоні загального ускладнення суспільних відносин і широкомасштабного військової агресії проти України.

Відповідно до статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. При цьому, права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними (стаття 21 Конституції України) та ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством, а органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що

передбачені Конституцією та законами України (стаття 19 Конституції України).

Таким чином, положення, зафіксовані у статтях 3, 19 і 21 Конституції України, означають пріоритет прав і свобод людини і громадянина у виконанні державними органами їх завдань, а також висувають людину на передній план як першооснову правової системи України.

При цьому важливо зазначити, що відповідно до статті 64 Конституції України права і свободи людини та громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. Зокрема, такі обмеження можуть бути запроваджені в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей (статті 32, 34, 36, 39, 44 Конституції України).

Поєднуючи викладене з положеннями статей 3, 19, 21 Конституції України, можна дійти висновку, що безпека займає центральне місце у правовій системі України. Вона виступає одним з критеріїв щодо обмеження конституційних прав і свобод людини та громадянина, а також наголошує на необхідності підтримки балансу між забезпеченням належного рівня національної безпеки і збереженням цивільної безпеки людини і суспільства вцілому.

Тому, в умовах пошуку ефективних механізмів правозастосування та оптимальної моделі забезпечення національної безпеки від внутрішніх і зовнішніх загроз, особливої актуальності набуває дослідження теоретико-правових засад сфери цивільної безпеки. Вищенаведені положення свідчать про актуальність проведеної авторкою роботи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність.

Робота, подана О.Л. Ремез для захисту, характеризується системним підходом до предмету дослідження. Структурно дисертація складається із вступу, трьох розділів та дев'яти підрозділів, нерозривно пов'язаних між

собою, висновків, списку використаних джерел, додатків. Обрана структура певним чином відповідає цілям та задачам дослідження, дає змогу послідовно розглянути усі основні проблеми, визначені авторкою. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджуються також критичним аналізом наявних літературних джерел загальнотеоретичного, юридичного, методологічного спрямувань з проблем, пов'язаних з теоретико-правовими засадами забезпечення цивільної безпеки.

Список літератури містить 352 джерела (з яких майже 40 іноземною мовою) , посилання на які дало змогу більш глибоко розглянути досліджувану проблематику. Емпірична база дослідження також ґрунтується на нормах Конституції України, законодавчих та підзаконних нормативно-правових актах, які визначають правові засади забезпечення цивільної безпеки, а також міжнародних правових актів і законодавства окремих зарубіжних країн, досвід правового регулювання діяльності уповноважених суб'єктів у сфері цивільної безпеки може бути використано в Україні.

Високий ступінь вірогідності й наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено використанням відповідних наукових методів. Цінність творчого пошуку дисертанта полягає, зокрема, у тому, що дисертаційна робота виконана на підставі аналізу наукових праць фахівців у галузі міжнародного права, загальної теорії та історії держави і права, політології, безпекознавства, а також напрацювань у досліджуваній сфері в зарубіжних країнах і в Україні.

Об'єкт і предмет дослідження визначені дисертантом досить чітко, результати дослідження в цілому характеризуються новизною. Для досягнення поставленої мети А.Л. Ремез, зокрема, провела ретроспективний аналіз різних етапів розвитку сфери цивільної безпеки, розкрила методологічний інструментарій дослідження і стан його наукового опрацювання, систематизувала наукові підходи до поняття «сфера цивільної безпеки», окреслила її структуру та основні ознаки, розглянула міжнародно-правові

стандарти і досвід трансформації організації та діяльності уповноважених суб'єктів у сфері цивільної безпеки, можливості його використання в Україні, а також охарактеризувала організаційно-правову систему таких уповноважених і сформулювала концептуальне бачення сучасного стану та перспектив їх реформування.

Результати проведеного автором наукового дослідження загалом дали змогу здобувачці вирішити окреслену проблему, яка в цілому полягає у розв'язанні комплексної науково-прикладної проблеми забезпечення цивільної безпеки як цілісної концепції з розробленням пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення законодавства та відповідної правозастосовної практики.

Усе вищенаведене свідчить про високий рівень обізнаності дисертантки у питаннях, які стосуються досліджуваної проблеми, та забезпечує належний рівень обґрунтованості зроблених висновків.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Дисертація за характером і змістом досліджених автором питань, без будь-яких сумнівів, є першою в Україні комплексною і системною науково-дослідною працею, що присвячена науковій розробці теоретичних та прикладних проблем формування й обґрунтування концепції цивільної безпеки з урахуванням сучасних викликів і загроз. На підставі проведеного дослідження автором сформульовано низку положень, висновків і пропозицій, нових у концептуальному плані та важливих для правозастосовної діяльності.

Дисертанткою, зокрема, вперше науково обґрунтовано та запропоновано авторський підхід щодо осмислення поняття *«сфера цивільної безпеки»*, а також сформульовано концепцію цієї сфери, як таку що забезпечує безпеку людини і держави завдяки узгодженості прийняття та реалізації рішень, координації подальших дій на основі правового регулювання, сталий розвиток суспільства.

Теоретично важливими є удосконалення автором характеристики ефективність діяльності уповноважених суб'єктів у сфері цивільної безпеки, що передбачає чітку визначеність їхніх функцій, завдань, прав та обов'язків у цій сфері, відповідальності та реалізації наданих законом повноважень щодо протидії наявним ризикам, а також удосконалення дефініції *«безпека»*, що передбачає відсутність або обмеження ризиків, інших негативних впливів.

Зрештою дисертанткою сформульовано пропозиції щодо розвитку положень, що теоретико-правового уявлення щодо сприйняття інституалізації сфери цивільної безпеки в площині розвитку та систематизації законодавства цивільної безпеки, а також положень про конструктивний вплив державної політики на формування концепції сфери цивільної безпеки через демонстрацію позитивного досвіду трансформації правових засад організації та діяльності уповноважених суб'єктів у сфері цивільної безпеки європейських країн.

Усі зазначені положення дисертаційного дослідження містять елементи новизни, достатньо повно розкриті у дисертації та опублікованих автором науково-дослідних роботах, які, без сумніву, є певним внеском у вітчизняну юридичну науку.

Імпонує надзвичайна наукова активність дисертантки, що проявилась у публікації **25** праць у різних наукових виданнях. Основні положення та висновки дослідження викладено автором одноосібно у **чотирьох** статтях, опублікованих в наукових фахових виданнях України, **одній** статті у зарубіжному журналі (Польща), а також у **двадцяти** матеріалах апробаційного характеру, що оприлюднені на відповідних науково-практичних конференціях, круглих столах, наукових читаннях, семінарах тощо.

Водночас, як і в будь-якій іншій праці такого характеру, окремі ***положення дисертації є дискусійними та викликають певні зауваження***, що потребують додаткової аргументації.

1. У вступній частині авторка зазначає, що *«Метою роботи є теоретичне узагальнення та розв'язання комплексної науково-прикладної проблеми забезпечення цивільної безпеки ...»* (С. 18). Хоча наведені дисертанткою положення в цілому вірно окреслюють спрямованість її наукового пошуку, однак вживання словосполучення *«теоретичне узагальнення»* як формулювання мети, означає не саму мету, а певний процес, підхід чи метод досягнення відповідного результату.

2. У підрозділі 2.2 дисертанткою наводиться авторська типологізація нормативно-правового визначення безпеки. Визначається, що *«одним із варіантів групофікації, виходячи вже з цього наведеного твердження, безпеку можна розкласти на взаємопов'язані твердження, отже, безпека – це стан, у якому: відсутні ризики і загрози; комплекс заходів спрямовано на запобігання неприпустимих ризиків і загроз»* (С. 148).

На мою думку, *«комплекс заходів»* слід розглядати як певну діяльність і не варто відносити до поняття *«безпека»*, оскільки він є способом забезпечення безпеки, а отже виникає питання до авторки щодо співвідношення понять *«безпека»* та *«забезпечення безпеки»* в контексті нормативно-правового підходу.

3. У підрозділі 2.3 здобувачкою визначається перелік суб'єктів сфери цивільної безпеки, серед яких приводиться логічний ряд у вигляді *«держава; суспільство; людина»* (С. 167), проте не вказуються такі суб'єкти як *«особа»*, *«нація»*, *«спільнота»*. У зв'язку з цим виникає питання щодо додаткового обґрунтування саме визначених автором суб'єктів і з яких причин названі мною додаткові не будуть вважатися суб'єктами сфери цивільної безпеки.

Однак, зазначені вище зауваження носять рекомендаційний та дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, а також можуть бути враховані її автором у майбутніх наукових дослідженнях.

На підставі вищенаведеного вважаю, що **дисертація РЕМЕЗ Олени Леонідівни** на тему: *«Сфера цивільної безпеки як об'єкт теоретико-правового дослідження»*:

– за своїм змістом відповідає галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право»;

– є завершеною, самостійною кваліфікованою науковою працею, що містить науково обґрунтовані результати проведених автором досліджень, які в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має суттєве значення для науки міжнародного права;

– відповідає вимогам, визначеним Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23.08.2016 № 261 (із змінами), а також наказу МОН від 12.01.2017 № 40 щодо оформлення дисертації;

– дисертантка – Ремез Олена Леонідівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за обраною спеціальністю.

Офіційний опонент –

Професор кафедри теорії та історії держави і права
ВНЗ «Національна академія управління»

доктор юрид. наук, професор
заслужений юрист України **Юрій КУРИЛЮК**

ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу персоналу та студентів
01 2024 р.